

Hristo Georgijevski

Beograd

KRATEK PREGLED ČASOPISOV IN REVIJ ZA OTROKE V SR SRBIJI

Periodika za otroke v Srbiji ni ostala na robu družbenih političnih in kulturnih dogajanj. Porajala se je in razvijala z novo Jugoslavijo. List *Pioniri* (1944—1964) je naprimer začel izhajati v obdobju hudih bojov za osvoboditev naše dežele. Prva številka tega lista za najmlajše se je pojavila v dinamičnem in pomembnem trenutku, bila je natisnjena leta 1944, »još dok se nad Beogradom izvijao dim eksplozija i čuli pucnji, u danima velikih borbi za oslobođenje našeg glavnog grada.«¹ Večina prispevkov v prvih številkah je prikazovala zgodovinsko obdobje osvoboditve in obnove naših dežel, izražala je duh junaške borbe in izredno odločnost naših narodov, da čimprej odstranijo sledove razaranja. Prvi uredniki tega lista so bili Branko Čopić, Mira Alečković, Arsen Diklić in Branko Celić. List je pritegnil številne sodelavce, razvijal se je skupno z izgradnjo naših dežel, nenehno je bil tesno povezan z življenjem pionirskih organizacij, šol, učiteljev in učencev ter pomembno vplival na vzgojo dvajsetih rodov učencev.

Razen proznih in pesniških prispevkov je list objavljala tudi časopisne članke: najprej je izhajal kot mesečnik, potem pa kot tednik.

S podobno koncepcijo kot *Pioniri* in skoraj ob istem času se je pojavil *Poletarac* (1947) in izhajal enkrat mesečno. Po nekaj prekinitvah so ga znova začeli izdajati junija 1973. Spočetka *Poletarac* ni uvedel določenih rubrik: mimo književnih besedil (kratke zgodbe in pesmi) je objavljala aktualne in priložnostne članke, razen vzgojno pomembnih o razvijanju in utrjevanju socialistične morale in rodoljubja tudi poučne (na primer Petogodišnji plan, Električna snaga, Kanal Dunav—Tisa—Dunav, zgodbe o herojih, o avtocesti in podobno).

Poletarac je objavljala tudi besedila starejših avtorjev: Branka Radičevića, Zmaja, M. Mitrovića-Šapčanina, Alekse Šantića. V njem so tiskali tudi prevode, včasih iz ruščine, občasno pa so se pojavljala tudi besedila iz ljudske književnosti, v rubrikah, namenjenih razvedrilu, najdemo vrsto priložnostnih iger, ugank in podobno. *Poletarac*, ki je izredno patriotično usmerjen, saj skoraj ni številke brez tovrstnih prispevkov, izhaja le v šolskem letu.

¹ V jubilejni številki *Zmaja* Desanka Maksimović poudarja ta trenutek: »Jedan od podviga u zemlji od ratu izmučenoj, skoro desetkovanoj, u zemlji gde su, pored njiva i šuma, popaljene i biblioteke, bilo je i osnivati časopis za mlade«. (*Zmaj* XI, januar 1974, Beograd, br. 1 str. 2). Vsekakor upravičeno trdimo, da je bil pravcati podvig izdajanje lista *Pioniri* v izredno neugodnih okoliščinah, ko je uredništvo moralo premagovati številne hude ovire in velike težave.

Od leta 1954 izhaja v Beogradu književni časopis za otroke *Zmaj*. Že od 11. številke so se začela vrstiti besedila rodoljubne vsebine, objavljene so zgodbe in pesmi iz NOB, v katerih nastopajo kot junaki otroci in mladinci (zgodbe — Sonja Salihović: *Mostarske kiše*, Aleksander Petković: *Mladost za slobodu*, Ivanka Bunuševac: *Smela grupa*, Jovan Jovičić: *Herojska smrt skojevca Dragana Popa*, Bosa Jovović: *Dečaci iz Peći*, Mirko Vujačić: *Domišljati dečak*; pesmi — Desanka Maksimović: *Ranjena pastirka*, *Krvava bajka*, Branko Ćopić: *Marija na Prkosima*, Oskar Davičo: *Pod Zrenjaninovom slikom*, Slavko Vukosavljević: *Kadinjača*). S ponatisi pa jih je redakcija želela še bolj približati najmlajšim bralcem. Pogosto je zaslediti zgodbe, v katerih sta zelo poudarjena nesebičnost in junaštvo preprostih ljudi. Izredno domiselno so napisane zgodbe, v katerih se živali junaki v obdobju revolucije (Momčilo Tešić: *Belidžan*, Lojze Jakopič: *Nepouzdan kurir*, Seliškar: *Priča o trdoglavoj i pametnoj mazgi*).

V *Zmaju* so priložnostno in slikovito obravnavane sovražnikove ofenzive. Posamezni udeleženci doživeto pripovedujejo o trpljenju, o smrti in junaštvu ljudstva in partizanov.

Redakcija je s posebno pozornostjo in domiselno urejevala priložnostne tematske številke. Zlasti so raznovrstne in vsebinsko bogate majske številke, v katerih se praznuje *Veliki majski dan*, dan, »što krvav je često osvitao u toku minulih ljeta« (Šukrija Pandžo). V majskih številkah ožive spomini na Titova srečanja s pionirji kakor tudi dogodki iz njegovega življenja. V novembrskih številkah teče beseda o dnevu republike in verzi rodoljubnih pesmi opevajo domovino. Uredništvo *Zmaja* posveča pozornost pomembnosti tudi drugih jugoslovanskih in mednarodnih praznikov ter jubilejev. Zato so vsebinsko bogate številke z določeno tematiko, na primer o oktobrski revoluciji in osvoboditvi Beograda.

Zanimivi so podatki o nastanku lista *Dečje novine* iz Gornjega Milanovca. Začel ga je izdajati krožek učencev, izhaja pa že 21 let. To je list učencev višjih razredov osnovnih šol, izide pa vsak torek med šolskim letom. Objavlja različne zgodovinske članke, prispevke, ki osvetle lik znanih osebnosti (heroji, književniki, izumitelji), romane v nadaljevanjih, razne kritike, rubriko Po literarnih poteh, zgodbe o velikanih umetnosti in znanosti. Izobraževalnemu procesu je zelo koristna rubrika Moja domovina, kjer različna besedila seznanjajo učence z lepotami naših dežel. K izobraževanju pripomorejo tudi rubrike: Pogled u prirodu, Priroda i društvo, Kalendar događaja, Opštenarodna odbrana od A do Ž, Proveri svoje znanje, Iz sveta nesvrstanih itd. Njihov novinarski pomen se najočitneje kaže v poročilih o življenju in dejavnostih osnovnih šol (rubrika Zvončići), pesniške dosežke učencev objavljajo, kot je v navadi, ali pa le izbor najlepših verzov.

Dečje novine so zanimiv list moderne koncepcije, poln aktualnih prispevkov, lepo ilustriran in v veliki meri pripomore k uspešni vzgojno-izobraževalni dejavnosti ter literarnemu usmerjanju učencev.

26. decembra 1957 je *Borba* začela izdajati zabavnik *Kekec*, svojevrsten list za mlade »od 7 do 77 let«. V njem je vrsta zanimivih rubrik: Svet umetnosti, Svet tehnike, Kosmonauti nam pričajo, Dopisi šolskih redakcija (rubrika, v kateri so objavljena prozna besedila, pesmi in risbe učencev), Deca celog sveta crtajo i pišu itd.

Od novembra 1966 izhaja v Kragujevcu še en časopis, namenjen kulturno-umetniški ustvarjalnosti otrok, *Dečje iskre*, v katerem objavljajo učenci os-

novnih šol, izhaja pa le v zvezi s praznovanjem pomembnih dni, torej pred 29. novembrom, 22. decembrom, 8. marcem, 1. majem in 21. oktobrom.

V prvi številki je Desanka Maksimović v svoji pozdravni besedi izrekla dvojno željo: naj bi se pojavila nova literarna imena (»Neka bi se među onima koji budu u njemu surađivali našli novi Jakšići, Zmajevi, Župančići, Čopići, Andrić«) in da bi časopis pri mladih vzbujal ljubezen do knjige, jezika in literature.

Prispevki otrok-sodelavcev so različni: informativni (ogledi razstav, ekskurzije, srečanja, iz življenja in dejavnosti posameznih šol) literarni (zgodbe, pesmi, kritike itd.).

V Gornjem Milanovcu je nekoliko pozneje začel izhajati *Venac* — mladinska revija za književnost, umetnost in kulturo, svojevrstna po tem, da je namenjena mladini in mladim ustvarjalcem. Zaradi te naravnosti, ki ji je pripomogla k popularnosti, je revija resnično postala odraz »dejanja in nehanja« mladih. Obravnava vse, kar mladino zanima in kar lahko poteši njeno hlastno vedoželjnost. Skratka-očitno je, da je bila takšna revija nujno potrebna. Prispevki pestre vsebine nudijo mladim različna nova spoznanja, revijo pa odlikuje tudi učinkovita in domiselna grafična koncepcija, ki pa se ne kaže le na njenih naslovnih straneh, temveč tudi v ilustraciji in tipih črk.

Prevedla Gema Hafner

Zusammenfassung

In dem kurzen Überblick über die Kinderzeitschriften der Sozialistischen Republik Serbien werden zuerst die Zeitschriften *Pionir* und *Poletarac* vorgestellt. Die Zeitschrift *Pionir* begann noch während des Kampfes für die Befreiung Beograds zu erscheinen, *Poletarac* aber bald nach dem Kriege.

In Beograd erscheint regelmässig die literarische Kinderzeitschrift *Zmaj* (Der Drache), daneben noch die Unterhaltungszeitung *Kekec*, die von der Tageszeitung *Borba* herausgegeben wird. Auch in anderen Städten Serbiens erscheinen Kinderzeitschriften, unter denen die Zeitschrift *Dečje novine* aus Gornji Milanovac besonders interessant ist, weil sie zuerst von einer literarischen Kindergruppe selbst herausgegeben wurde und seitdem schon 21 Jahre als bedeutende Kinderzeitschrift erscheint. In Kragujevac gibt es die Zeitschrift *Dečje iskre* (Kinderfunken), deren Aufgabe es ist, die Kinder zu selbständigem, kulturkünstlerischem Schaffen anzuregen.